

4. Ляльковий театр як шлях соціальної адаптації для дітей з особливими освітніми потребами URL: <https://inkluzia.com.ua/lyalkoviy-teatr-yak-shlyakh-sotsialnoyi-adaptatsiyi-dlya-ditey-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami/>
5. Бондаренко Т.А., Бондаренко Е.Н., Потанова Г.Я. розвиток творчих здібностей дитини за допомогою театрального мистецтва. *Молодий вчений*, 2014. № 5. С. 485-488
6. Деммені Е.С. Шкільний ляльковий театр. Л. 1960. с. 72

Д. Дашкевич,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – доцент М. Вацьо

ВПЛИВ КЛАСИЧНОЇ ТА ФОЛЬКЛОРНОЇ МУЗИКИ НА ФІЗИЧНИЙ ТА ПСИХІЧНИЙ СТАН ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ТА МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Сьогодні, коли “зовнішній світ” переживає великий інформаційний вибух, коли прийнято говорити про нову інформаційну цивілізацію, ми знову і знову звертаємося до мистецтва як до способу пізнання і самопізнання, способу отримання цілісного уявлення про світ, про місце людини в світі. Сучасна школа не може залишатися відстороненою від проблем нового часу. Музика, як один із сильних засобів емоційної дії, може встановлювати цілісність внутрішнього світу людини, може зіграти значну роль у формуванні людини нового часу, у виробленні системи цінностей, відповідних до сьогодення дня.

Двадцяте століття називають віком музики, попередні століття – віком літератури, а епоху Відродження – золотим віком образотворчих мистецтв. Все це говорить не стільки про популярність того чи іншого виду мистецтва, скільки про його можливості чітко виражати світовідчуття епохи, її духовні стремління, надії та ілюзії.

Роль музики в культурі 20-ст. найяскравіше проявилась після Другої світової війни (1939-1945 рр.). До тепер потреба людей в ній не була такою гострою. Музичні напрямки, стилі та жанри втручаються в життя всіх без винятку поколінь, національностей, прошарків суспільства. Завдяки техніці аудіо - та відеозапису спілкування з музикою стало можливим в будь-яких умовах. Саме в другій половині 20-го ст. музиканти змогли реалізувати здатність

свого мистецтва об'єднувати людей, вміло створюючи в гігантській аудиторії потужні емоційні вибухи – як благодотворні так і руйнівні.

Сучасна музкультура вбирає в себе дві основні сфери: музику елітарного характеру (традиційна класика, що включає всі авангардні напрямки 50-70-х рр., основні напрямки джазу) і музику, яка стала частиною " масової культури" (т. зв. поп-музика, традиційна естрада і мюзик-холл) . Особливу позицію займає рок-культура, що породжує різноманітні течії, близькі як до одної так і до другої сфери. На сьогоднішній день "музика для всіх" та " музика для еліти" розвиваються ізольовано одна від одної.

Окрім того, в кожній з цих областей є велика кількість окремих напрямків, і у кожного із них – свій слухач і свої закони розвитку. Прихильники кожної з цих течій нерідко агресивно відкидають від себе всі інші. Діячі класики недооцінюють художню вартість нових напрямків. Любителі року нерідко принципово не слухають класики, відкидаючи закладений в ній потенціал естетичних цінностей.

Аналіз попередніх досліджень. Особливості виховного впливу музичного мистецтва на особистість дітей відображено в роботах учених-дефектологів Г. Волкової, І. Гудим, Л. Куненко, Л. Нафікової, О. Медведєвої, О. Яхніної та ін. Л. Куненко зазначає, що серед різноманітних факторів, які активно впливають на гармонійний розвиток особистості сліпих, особливе місце належить музично-естетичним, як найбільш доступним видам діяльності.

О. Медведєва зазначала, що через мистецтво дитина засвоює оточуючу дійсність, виражену в музично-художніх образах, пізнає загальнолюдські цінності, пов'язані з природою, людиною, предметами оточуючого світу.

Метою статті є теоретичний аналіз явищ музичного мистецтва на сучасному етапі розвитку суспільства та їх вплив на психо-фізіологічний стан особистості. Акцентувати увагу на основних напрямках музичного мистецтва, та дослідити роль музики як психологічного чинника впливу на особистість дитини; виявити основні закономірності впливу сучасного музичного мистецтва на особистість дитини.

Виклад основного матеріалу. Наш стрімкий і бурхливий час, сповнений стресів і хвилюючих негараздів, активізує пошуки вченими різних галузей наук (медицини, валеології, психології, соціології, педагогіки та ін.) способів зміцнення здоров'я. Серед багатьох чинників, які впливають на психологічний стан сучасної людини, і молоді зокрема, музика займає одне з провідних місць.

Оскільки відомо, що з самого початку виникнення людської спільноти музика була знаряддям пізнання і змінення життя.

Це відбувається засобом показу у художніх образах усього накопиченого і узагальненого досвіду людей. Особливе значення музики, як засобу впливу на свідомість, було відоме з прадавніх часів. Так, відомі спроби тлумачення об'єктивних можливостей впливу музики на психіку людини у стародавньому Китаї, Єгипті, Індії та інших країнах. Загальновідомою є роль культової музики у формуванні містико-теологічних поглядів середньовіччя та інших культурно-історичних періодів.

І дійсно, всі видатні педагоги відмічали і відмічають величезний вплив музики, і не лише на дітей. Цей вид мистецтва супроводжує людину в свято і в будень, в горі і в радості, тобто все життя. Повз музику не пройшла ні одна релігія чи ідеологія. Бо вона не лише дає можливість поспілкуватися з мистецтвом.

Музика - це найактивніший носій моралі і ідеології, які в неї закладено автором. В медицині різні напрямки музикотерапії використовують не лише вплив на емоційну сферу людини, а й вібрації і резонанси які музика викликає. Але ці вібрації і резонанси можуть бути не лише гармонічними, а й деструктивними. [7. 5].

Цілющий вплив музики на організм людини був помічений ще на зорі цивілізації. Містичними легендами пояснювалось покращення самопочуття та настрою, зменшення болісних відчуттів, страху, повернення людині бадьорості, енергії під дією зачаровуючих звуків музики. [5. 1].

Важливо використовувати цілющі впливи музики для зміцнення психічного здоров'я людини на ранніх етапах її життя. Адже музика здатна допомагати молодій людині зрозуміти навколишню дійсність, красу природи, довершеність поезії, живопису, театру, історії свого народу, виступаючи специфічним генератором ціннісного ставлення до світу, оскільки справжні естетичні враження, насолоду від зустрічі з медичним мистецтвом дістає лише той, хто вміє уважно слухати, переживати, розмірковувати над почутим.

Отож необхідно змалку привчати дітей до роботи розуму і душі, збагачувати їхній досвід спілкування з музичними творами.

Медики стверджують, що багато сучасних хвороб у дітей пов'язані з нестачею в їхньому житті добротворних звуків. Вони потрібні для гармонійного повноцінного фізичного та інтелектуального розвитку і в утробі матері, і після народження. Дзюркіт струмка, шелест листя, щебетання птахів, сюркотіння

цвіркуна і багато-багато інших звуків, серед яких людина жила впродовж тисячоліть, сьогодні змінилися ревищем реактивних літаків, гуркотінням автомобілів, побутової техніки тощо. А замість ніжного співу матері дитина чує постріли, лайливі слова, зойки жаху з телевізійних трилерів.

Батьки рідко надають значення таким "дрібницям". Проте благозвучні звуки природи та музики мають величезний вплив на організм на фізіологічному рівні. Доведено, що музика може заспокоювати нервову систему чи збуджувати, прискорювати роботу серця та дихання чи уповільнювати, підвищувати артеріальний тиск чи нормалізувати, спазмувати м'язи чи розслаблювати, підвищувати рівень ендорфіну (речовина, яка виробляється в мозку і сприяє підвищенню життєвого тону людини, усуненню больового синдрому тощо), регулювати температуру тіла, активізувати імунітет, стимулювати вироблення гормонів, що блокують стрес

Перші уявлення про світ формуються за звуками.

Наприкінці 90-х років у Техасі проводили дослідження впливу музики на вагітних. Було доведено, що більшість жінок, які регулярно слухали класичну чи спокійну сучасну музику, під час пологів не потребували знеболювальних препаратів. Крім того, ці майбутні мами практично не хворіли на вірусні захворювання, а отже їхні малюки були захищені від ризику ураження різними інфекціями. Медичні прилади зафіксували в крові жінок підвищення рівня лімфоцитів, які стимулюють опірність організму хворобам.

Прослуховування мелодійної музики справляє позитивний вплив не лише на мам, а й на дітей, яких вони виношують. Лікарі стверджують, що вухо - це найперший орган, який формується в ембріона. Він чує не лише звуки серцебиття та дихання матері, а й реагує на події зовнішнього середовища. Тож перші уявлення про світ у підсвідомості дитини формуються ще в утробі матері. Так само, як і здібності. Діти, мами яких слухали мелодійну музику під час вагітності, самі співали пісні, а татусі, братики й сестрички наспівували лагідні слова про те, як вони їх люблять і з яким нетерпінням очікують їх появи в родині, а ще читали добрі казки та веселі віршики, після народження виявляли неабиякі музичні здібності та зростали творчими натурами.

Немовлята долають хвороби «під пісню».

Засвідчено величезний вплив музики і на немовлят, які з'явилися на світ з певними вадами. Приміром, термін перебування в лікарні недоношених дітей, яким щодня вмикали музику, значно скорочувався, вони вдвічі швидше набирали

масу тіла та легше адаптувалися до світу. Кілька років тому в газетах США було опубліковано сенсацію про диво, що сталося в одному з пологових будинків. В одного американського подружжя довгоочікувана дитина народилася на світ раніше строку. Незважаючи на зусилля лікарів, її стан погіршувався з кожним днем. Родину стали обережно готувати до втрати донечки. П'ятирічний син цього подружжя наполіг, щоб його взяли навідати сестричку в лікарні. Попри незадоволення лікарів, його все ж таки провели у спеціальне відділення, де та перебувала. Він підійшовши до немовляти, заспівав пісеньку про те, як ніжно він любить маленьку і як йому шкода, що ніколи більше її не побачить, називаючи сестричку лагідними словами. Наступного дня, коли згідно з прогнозами медиків немовля мало померти, його стан повністю нормалізувався. Лікарі не знали, як прокоментувати цю подію.

Музика лікує хворих, розвиває здорових.

Важко переоцінити вплив музики і на дітей дошкільного й шкільного віку, підлітків. В Америці було проведено експериментальні сеанси музикотерапії для дітей, хворих на дитячий церебральний параліч. Через деякий час лікарі зафіксували, що у них зменшилося спазмування м'язів, поліпшилася координація рухів, знизилася збудливість. У медичній літературі описано випадки значного поліпшення під впливом музики стану дітей, хворих на аутизм, та з синдромом Дауна. У першому випадку дитина перестала бути замкнутою і відчуженою, ніби народилася заново у цьому світі, у другому – сімнадцятирічна дівчина, яка протягом всього свого життя зовсім не розмовляла, під час виконання божественних пісень раптово почала співати їх разом з матір'ю, вразивши цим усю свою родину.

Не менше за хворих постійного контакту з музикою потребують і відносно здорові діти. По-перше, як уже було сказано, вони зростатимуть фізично міцнішими та психологічно урівноваженішими. По-друге, це сприятиме їхньому розвитку як гармонійних особистостей, розкриваючи закладені в них потенціали. Науковці доводять: якщо дітям під час ігор чи занять вмикати легку мелодійну музику, продуктивність їхньої праці зростає, вони краще концентрують увагу, якісніше засвоюють матеріал, до того ж у ширшому обсязі. Крім того, діти, у родині яких постійно звучить музика, виростають комунікабельними, миролюбними й дружлюбними. Цікавим є такий факт: якщо батьки часто співають разом зі своїми дітьми, в них ніколи не виникає непорозумінь, у

взаєминах панує атмосфера поваги і любові, родинні зв'язки завжди залишаються міцними й надійними.

Постає питання, яка ж музика є цілющою для дитини? Звісно йдеться не про рок та "важкий метал". Численні дослідження засвідчили, що позитивними для дітей, як у лоні матері, так і після народження, є колискові пісні, веселі та мелодійні дитячі твори (приміром, дитячі пісеньки, музика з балету "Лускунчик"), класична музика: п'єси, уривки з симфоній Баха, Бетховена, Вівальді тощо. А фаворитом визнано музику Моцарта. З точки зору корисності американські дослідники прирівнюють вплив його музики до грудного материнського молока чи вітамінів.

Під час мого дослідження зустрічаємо інформацію про те, що вчені-психологи довели, систематичні заняття музикою у віці від 5 до 15 років дозволяють значно підняти IQ, тобто інтелектуальний потенціал людини, краще розвинути пам'ять, аналітичні здібності, орієнтацію, не кажучи вже про позитивну корекцію нервової системи.

Музика вносить позитивну релаксаційну атмосферу під час уроків з різних дисциплін, дає можливість провести учбову "інтеграцію", яка є запорукою розвитку стійкої, довготривалої пам'яті. Вона є основою того, що нейтралізує, пом'якшує промислові й транспортні шуми сучасних мегаполісів, тому з успіхом може використовуватись для зниження збудження в період екзаменів, а також сприяє підвищенню рівня знань. Уроки музики та співу, гри на музичних інструментах сприяють прискоренню навичок читання у школярів, разюче пришвидшують процес засвоєння іноземних мов і допомагають успішному загальному навчанню. Дослідниками було помічено, що музика стимулює прояв творчих здібностей у дітей, підвищує самооцінку у школярів, чуттєві і моторні навички, поліпшує психомоторний розвиток.

Сприйняття музики - це складний психічний процес. Психологи та музиканти визначають, що загалом він вписується між двома полюсами. З одного боку, це елементарне акустичне сприймання звукових сигналів як щось таке, що ми чуємо і що діє на органи слуху. А з іншого – це процес пізнання уявленого художнього змісту в музичній матерії. Сприймаючи музику, людина виражає своє емоційне "я". В свідомості відтворюються переживання, образи та думки, втілені композитором у музичному творі. Музичний твір – це сукупність естетичної інформації, яку надає композитор.

Музика часто передає такі відтінки почуттів і переживань, які важко висловити словами. О. Серов справедливо замітив: "Якби все, що відбувається в душі людини, можна було передати словами, на світі не було б музики". В свою чергу мова музики зрозуміла кожній людині.

За результатами досліджень багатьох науковців, тільки класична музика і головне, перш за все у живому виконанні, позитивно впливає на фізичний та психічний стан людини, на здоров'я хворих. У них не тільки знижується рівень артеріального тиску, а й відбуваються позитивні емоційні зміни. Жива музика композиторів – класиків допомагає позбутися депресивних станів, стресів, тривоги, переживань і страждань, які негативно впливають на процес одужання.

Особливу дбайливість і ентузіазм проявляють в наш час спеціалісти і меломани на заходах щодо проблем музичної терапії засобами класичної музики. Музична терапія широко використовується з метою надання соціально-психологічної допомоги та підтримки тим, хто відчуває самотність, невпевненість в собі, закомплексованість, як профілактика ряду соматичних захворювань, а також як засіб полегшення страждань, реабілітації після перенесених захворювань чи травм.

Спеціалістами доведено, що від дратівливості неврозів допомагає музика Чайковського. Від мігрені - "Весняна пісня" Мендельсона, "Гуморески" Дворжака, "Американець в Парижі", Гершвіна. Головну біль знімає "Полонез" Огінського, нормалізує сон - сюїта "Пер Гюнг" Е. Гріга.

Кров'яний тиск і серцеву діяльність нормалізує "Весільний марш" Мендельсона. Піднімає настрій і позбавляє від депресії – джаз, блюз, соул, каліпсо, реччі.

Лікар і музикант, доктор Патрік Єшвен, автор книжки "Музика і медицина" висловлювався, що музика здійснює набагато сильніший вплив на людину, ніж всі інші види мистецтва.

Але ж не всяка музика сприятливо впливає на організм людини. Особливого вивчення і соціально-психологічного аналізу в цьому зв'язку потребує такий різновид сучасної масової культури, як рок-музика. Не йдеться про її заперечення як жанру, тим більше – різновидів, пов'язаних з народними традиціями, політичною і авторською піснею.

Йдеться про об'єктивний аналіз зарубіжної і вітчизняної продукції різних напрямків цієї музики. Адже для соціальних психологів рок-музика (у всіх її проявах) може стати надзвичайно багатим джерелом пізнання, відповіддю на

безліч запитань (чому, наприклад, так званий „важкий метал” носить агресивно-вандалістський характер; чому молодь часом втрачає людську подобу й перетворюється на робота чи маріонетку; що впливає на спотворення природного людського голосу при виконанні такої музики тощо?).

Є психофізіологічні дослідження, які свідчать про негативні ефекти впливу на молодь сучасної рок-музики за умов надмірного її прослуховування. Ці негативні ефекти порівнюють з впливом наркотичних і психотропних засобів. Американський психіатр Дж. Даймонд дослідив вплив різних жанрів музики на людей і з'ясував, що класична і фольклорна музика, традиційний джаз і ранній рок-н-рол здійснюють позитивний психофізіологічний вплив на піддослідних; „важкий рок”, „металічний рок” порушують нормальний психофізіологічний ритм організму, спричиняють прояви агресивності та інші негативні емоції [9, с. 225].

В наш час спостерігається значне посилення ударної складової в музичних творах. І якщо музику, наприклад, писав композитор, який діставав від наркотиків задоволення, то це несвідомо через ударні звуки передається слухачам, а якщо в композитора (виконавця) є схильність до агресії, це може призвести до розвитку агресивності, тероризму у слухачів. Повторимо, що виділення (демодуляція інфразвуків) органами людини здійснюється тільки при високих рівнях потужності ударних звуків. Такий ефект на слухача справляє музика, коли він, наприклад, в навушниках.

Висновки. Отже, аналіз літературних джерел довів, що музика, музичне мистецтво, впливаючи на свідомість людини на емоційному рівні, може стати чи не найбільш дієвим і потужним засобом виховного впливу саме в період дошкільного дитинства.

Науковцями різних галузей, письменниками, мистецтвознавцями, педагогами та психологами доведено, що саме музичне мистецтво таїть у собі величезний виховний потенціал, використання якого сприяє формуванню особистості дитини. І як справедливо зазначив Л.Виготський - «Мистецтво прикрашає дійсність не тільки в побудові фантазій, але і в реальному перетворенні речей та предметів. Житло і одяг, розмова і читання, - все це в однаковій мірі може слугувати матеріалом для естетичного перетворення. Краса повинна із святкової речі перетворитися в потребу повсякденного побуту. І творче зусилля повинно проникнути у кожен рух, кожне слово, кожну посмішку дитини. Правилom повинно слугувати не прикрашання життя, а творче

перетворення дійсності, яка підіймає повсякденні переживання до рівня творчих» .

Література

1. Максимов В.Н. Восприятие музыки. - М., 1980, С. 176.
2. Романчук. Современная музыка в современном мире //Искусство в школе. – 2005. - №2. – С. 7-10.
3. Клеман Х. Музыка: осторожно – воздух отравлен! // Секретные исследования. 2003. №9. С. 4-5.
4. Куруленко С. Дати дітям радість. // Сарненські новини. 2003. №3. С. 5.
5. Социальная психология / Под ред. А.Н. Сухова, А.А. Деркача. – М. : Академия, 2001. – С.600.
6. Апраксина О.А. Музыкальное воспитание в Англии и США // Музыкальное воспитание в школе. - Вып. 7. - М., 1975. - С. 20-25.
7. Энциклопедический словарь юного музыканта. е68/Сост. В. В. Медушевский, О.О. Очаковская. – М. :Педагогика, 1985. – С. 6-8.
8. Ороновська Л. Феномен цінностей у музично-педагогічному процесі:теоретичний аспект проблеми//Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – 2005. – Вип. 5. – С. 189-192.
9. Кокарев А. Панк-рок: от А до Я. – М. :1992. – С. 12-18.
10. Володихін Д. Музыка наших днів. Сучасна енциклопедія. – М. :Аванта+, 2002. – С.430.
11. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте / Л. С. Выготский // Психологический очерк, 3-е изд. – М.: Просвещение, 1991. – С.293

Р. Добровольська,
доктор філософії, асистент кафедри
мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ І ГРУПОВИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. Освітні процеси, що відбуваються в Україні нині, вимагають підвищення рівня підготовки висококваліфікованих педагогів різного профілю. Застосування активних форм навчання у викладанні фахових і загальнопедагогічних дисциплін зумовлено низкою причин: студенти мають не тільки